

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Кафедра міжнародних економічних відносин імені Артура Голікова
Харківський обласний осередок Всеукраїнської громадської організації
«Українська асоціація економістів-міжнародників»
Наукове товариство студентів, аспірантів, докторантів та молодих вчених
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА І МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

**Матеріали XIX науково-практичної
конференції молодих вчених
19 квітня 2024 року**

Харків 2024

УДК 339.94 (477:470+571) (063)
А437

Затверджено на засіданні кафедри міжнародних
економічних відносин імені Артура Голікова
(протокол № 14 від 15.04.2024)

*Друкуються за рішенням Вченої Ради факультету
міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 15 від 18.04.2024)*

Редакційна колегія:

Мірошніченко Т. М., канд. екон. наук, доцент, в.о. декана факультету
Зайцева А. С., канд. екон. наук, доцент, в.о. зав. кафедри
Гончаренко В. В., докт. екон. наук, професор
Довгаль О. А., докт. екон. наук, професор
Матюшенко І. Ю., докт. екон. наук, професор
Непрядка Н. В., канд. екон. наук, доцент
Ханова О. В., канд. геогр. наук, доцент
Касьян С. А., старший викладач

Адреса редакційної колегії:

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу,
кафедра міжнародних економічних відносин імені Артура Голікова, ауд. 4-63,
майдан Свободи, 4, Харків, 61022

А437 **Актуальні проблеми світового господарства і міжнародних
економічних відносин.** Матеріали ХІХ науково-практичної
конференції молодих вчених 19 квітня 2024 року. – Харків: ХНУ імені
В. Н. Каразіна, 2024. – 196 с.

УДК 339.94 (477:470+571) (063)

© ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2024

Необхідно започаткувати програми підтримки науковців, які включатимуть забезпечення лабораторною базою, зокрема доступом у гібридних форматах, до дослідницьких інфраструктур Європейського дослідницького простору. Також доцільно створити міжінституційну аспірантуру (докторантуру) для підготовки наукових кадрів за окремими галузями знань і спеціальностями для всіх ЗВО і наукових установ, а також скоригувати зміст проекту «Президентський університет» щодо організації навчання за другим і третім рівнями вищої освіти з посиленою науковою складовою та доступом до передової ДІ в Україні й за кордоном.

Список використаних джерел: 1. *Research Infrastructures as knowledge hubs and pillars of competitiveness. ESFRI.* URL: <https://www.esfri.eu/esfri-white-paper/11-researchinfrastructures-knowledge-hubs-and-pillars-competitiveness>. 2. *Інструмент політичної підтримки програми «Горизонт-2020»: Заключний звіт незалежного європейського аудиту національної системи досліджень та інновацій України. 2017.* URL: <https://ec.europa.eu/research-and-innovation/sites/default/files/rio/report/KI%2520AX%252016%25200008%2520UK%2520N%2520Transl.pdf>. 3. *Caliari T., Rapini M.S. & Chiarini T. Research infrastructures in less developed countries: the Brazilian case. Scientometrics. 2020. № 122. P. 451–475.* URL: <https://doi.org/10.1007/s11192-019-03245-2>. 4. *Rwandan Research and Implementation Writing Group: Building health research infrastructure in Rwanda. Lancet Global Health. 2014. # 2. e9–e10.* URL: [https://www.thelancet.com/journals/langlo/article/PIIS2214-109X\(13\)70144-X/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/langlo/article/PIIS2214-109X(13)70144-X/fulltext). 5. *ERAC Report on the role of Research and Innovation in Ukraine's Recovery. 2023.* URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10034-2023-INIT/en/pdf>.

***

УДК 339.9

Мацука В.М.

ТНК ЯК ДРАЙВЕРИ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Маріупольський державний університет

Сьогодні світ опинився на порозі нового типу перерозподілу, але це не політично-військовий перерозподіл, а економічний перерозподіл, у якому головними акторами будуть уже не країни чи навіть групи країн, а світові лідери – транснаціональні корпорації (ТНК).

Транснаціональні корпорації є основними структурними елементами більшості національних економік і драйверами розвитку та підвищення ефективності різних країн. Глобальні тенденції інтернаціоналізації виробництва та капіталу, приватизації, стратегічних альянсів і лібералізації зовнішньої торгівлі поставили багатонаціональні компанії в центр глобального економічного розвитку. Беручи до уваги ці аспекти та подальший перерозподіл світових ринків і сфер впливу, можна передбачити можливість появи в найближчому майбутньому міжнародних суперкорпорацій шляхом злиття, поглинання чи консолідації найбільших компаній світу [2, с. 57].

Згідно зі статистичними даними ООН, на даний момент у світі налічується понад 65000 транснаціональних корпорацій, які контролюють понад 850000 дочірніх іноземних компаній та надають роботу понад 74 мільйонам людей. При цьому більше 80% материнських компаній і близько 33% дочірніх розташовані в промислово розвинутих країнах, 19,5% і майже 50% відповідно в країнах, що розвиваються, і близько 0,5% і 17% в колишніх соціалістичних країнах.

Експансія транснаціональних корпорацій була одним із явищ другої половини двадцятого століття. Цей процес набув особливого значення в останні десятиліття. Транснаціональні корпорації ефективно вирішують нові світові проблеми економічного та політичного перерозподілу та знаходяться на порозі встановлення наднаціонального уряду на глобальному рівні. Свідченням ролі, яку транснаціональні корпорації відіграють у світовій політиці та економіці, є створення Центру ООН і Комісії ООН з транснаціональних корпорацій, а також обговорення в спеціалізованих областях різних аспектів діяльності корпорацій.

Багатонаціональні інтереси стоять за війнами та державними переворотами в країнах Близького та Середнього Сходу, в Латинській Америці та змінами урядів у Європі та Азії. Результати, досягнуті транснаціональними корпораціями, вимірюються не десятками чи навіть сотнями мільйонів, а мільярдами доларів.

Сьогодні транснаціональні корпорації перетворилися із суб'єктів на об'єкти міжнародної політики та беруть активну участь у всіх глобальних процесах, що відбуваються у світі. Транснаціональні корпорації, як і індустріально розвинені країни, широко представлені в сферах політики, економіки, фінансових інвестицій, інформації, науки і техніки, військової, науково-технічної, екології та в інших сферах. Що стосується зовнішньої політики, транснаціональні корпорації впроваджують власну корпоративну дипломатію та створюють власні корпоративні ідеології для успішного забезпечення внутрішньої корпоративної політики. Окрім великих держав, у них є численні власні розвідувальні служби, а зброя, вироблена тільки General Dynamics, може озброїти армії багатьох країн.

Характер і прояви поведінки транснаціональних корпорацій у світовій політиці та економіці багато в чому збігаються з діяльністю держав, що дозволяє фахівцям якщо не ідентифікувати їх, то принаймні заявити про ідентичність поведінки і проявів ТНК і держав у глобальній політиці та економіці. У той же час багато дослідників вважають, що в майбутньому транснаціональні корпорації матимуть можливість стати домінуючою силою у світовій економіці, замінивши національні держави [4, с. 22].

Топ 10 найбільших компаній світу 2023 року наведено у табл. 1 [1].

В даний час домінуючими учасниками глобального процесу є транснаціональні корпорації США, чия торгова та інвестиційна експансія перевершує промислові та фінансові корпорації інших країн за характером і масштабами їх торговельної та інвестиційної експансії [6, с. 44]. Однак цей розрив поступово скорочується завдяки посиленню позицій транснаціональних корпорацій Західної Європи та Японії та появі ТНК країн, що розвиваються.

Таблиця 1

Рейтинг 10 найбільших компаній світу 2023 року

Місце у рейтингу	ТНК	Країна	Галузь	Активи млрд. дол.
1.	JPMorgan Chase & Co	США	диверсифіковані фінанси	3700
2.	Saudi Aramco	Саудівська Аравія	нафтогазова промисловість	589
3.	Industrial and Commercial Bank of China	Китай	банки та фінанси	6120
4.	China Construction Bank	Китай	банківська справа	4980
5.	Agricultural Bank of China	Китай	банки та фінанси	5360
6.	Bank of America	США	банківська справа	3200
7.	Alphabet	США	ІТ та програмне забезпечення	270
8.	Exxon Mobil	США	нафтогазові операції	369
9.	Microsoft	США	ІТ та програмне забезпечення	380
10.	Apple	США	технології	332

Сучасна світова економіка характеризується швидкою транснаціоналізацією, рушійною силою якої є багатонаціональні компанії. Водночас серце світової економічної системи становлять 500 транснаціональних корпорацій, економічна міць яких практично необмежена.

Великі транснаціональні корпорації мають економічну владу, щоб відповідати ВВП середніх країн і диктувати правила багатьом країнам.

Ринкова вартість деяких транснаціональних компаній перевищує 500 мільярдів доларів, річний дохід сягає 150,2 трильйона доларів. Кількість країн, у яких працюють філії та дочірні компанії великих транснаціональних корпорацій, часто перевищує кількість посольств їхніх країн за кордоном, а також кількість співробітників і членів їхніх сімей, чий добробут певною мірою залежить від діяльності транснаціональної корпорації. Великі компанії самі по собі еквівалентні населенню таких країн, як Словаччина чи Македонія.

Сьогодні транснаціональні корпорації контролюють понад 50% світового промислового виробництва, 67% міжнародної торгівлі, понад 80% патентів і ліцензій на нове обладнання, технології та ноу-хау, а також майже 90% прямих іноземних інвестицій. Майже вся торгівля товарами на світовому ринку контролюється транснаціональними корпораціями [3, с. 56].

Загалом транснаціональні корпорації є диверсифікованими компаніями з широко диверсифікованими операціями. Наприклад, 500 найбільших транснаціональних корпорацій США мають у середньому по 11 галузевих відділів, а найпотужніші ТНК охоплюють 30-50 галузей.

Загальні валютні резерви транснаціональних корпорацій у багато разів перевищують сукупні валютні резерви всіх центральних банків світу.

Нині іноземні інвестиції транснаціональних корпорацій відіграють важливішу роль, ніж торгівля. Форми експорту капіталу включають прямі інвестиції, портфельні інвестиції, позики і кредити. Причиною іноземних інвестицій часто є інтерес до природних ресурсів приймаючої країни для забезпечення надійного постачання сировини для її бізнесу [5].

Важливим фактором для подальшого зміцнення економічної потужності транснаціональних компаній є велика кількість та масштабна діяльність зі злиття та поглинання в останні роки.

Злиття демонструють глобальну концентрацію та концентрацію капіталу з метою подальшого досягнення домінування на світових ринках. Поглинання провідних компаній стали настільки поширеними, що багато компаній змушені купувати власні акції в інших акціонерів, щоб уникнути їх придбання конкурентами. Навіть найбільші гравці змушені конкурувати за домінування, пристосовуватися до мінливих обставин і розвивати свої методи ведення бізнесу.

Список використаних джерел: 1. 10 найбільших компаній світу у 2023 році. URL: <https://internationalawealth.info/en/business-abroad/top-largest-companies-in-the-world>
2. Капранов М. Вплив ТНК на поширення процесу глобалізації. Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: Економічні науки. 2023. (1(38)). С. 56-60. URL: [https://doi.org/10.31498/2225-6725.1\(38\).2023.280833](https://doi.org/10.31498/2225-6725.1(38).2023.280833). 3. Качур А.В., Могилко Д.М. ТНК та їх роль у сучасних міжнародних економічних відносинах. Економіка і суспільство. 2018. Випуск 19. С. 55-62. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-19-9>. 4. Мацука В.М. Взаємодія транснаціонального капіталу і держав. Матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Особливості інтеграції України в світовий економічний та політико-правовий простір» (Маріуполь, 9 грудня 2011 р.). Маріуполь: МДУ, 2011. С.22-23. 5. Роль і значення ТНК для розвитку країн світу. URL: https://www.ukrmo.kiev.ua/2019/07/blog-post_10.html. 6. Чернова О. В., Заяць Д. Г. Роль ТНК в економічній стратегії США. Бізнес Інформ. 2021. №5. С. 42-48. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-5-42-48>.

***

УДК 339.92

Мінаєва Ю. І.

СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ В КОНТЕКСТІ МАЙБУТНЬОГО РОЗВИТКУ «ЗЕЛЕНИХ» ІННОВАЦІЙ ТА ІНВЕСТИЦІЙ

*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Науковий керівник: д.е.н., проф. Довгаль О. А.*

Одним з завдань Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України при його заснуванні було обґрунтування доцільності розроблення державних і регіональних екологічних програм за результатами дослідження стану навколишнього природного середовища